

Fábián János békési tanító 1797-ben Gyuláról elindult Debrecen felé. Útja során több településen is megállt, ahol a francia forradalommal szimpatizáló tanait hirdette. Ennek során a körösladányi rektornak átadott egy kézzel írt kátét, amelyben a nemesi kiváltságok eltörlése, a közteherviselés és a természeti vallás bevezetése mellett érvelt. A káté szövegéből megállapítható írójának református műveltsége, mert állításait minden esetben bibliai igékkel támasztja alá, és a *Sola Scriptura* jegyében többször is kijelenti a szövegben azt, hogy az élet bármely területén egyedül a Szentírás tekinthető kiindulási alapnak. A kátéban többször is kijelenti Isten, a túlvilág és a szentháromság létezését, és a káté első fejezete hosszan bizonyítja a lélek halhatatlanságát. Egyben azt is vallotta, hogy a helyes istenfélő élethez nincs szükség templomokra és papságra, és a természeti valláshoz kellene az emberiségnek visszatérnie, mert mindegyik vallás bálványokat és félremagyarázásokat szül, amelyek megromtják az emberek Istennel való kapcsolatát.¹

Copia. Bémutattatott az 1799k eszt[endő]b[eng Jakab hava 8dik Gyulán tartatott közös gyűlésb[en]

Erkölti okoskodások, vagy is, megzáfolyhatatlan igasságok, az ellenkezők ellen.²

A lélek halhatatlanságáról azok ellen, akik azt tagadják.

Ha az ember lelke semmivé lesz [holott amint látjuk, a szemmel látott dolog bizonyítja, még a teste sem lesz semmivé] úgy vagy maga magát teszi semmivé; vagy más, tudni illik a legtökéletesebb valóság az Isten. Maga magát semmivé nem teheti, mert valamint nem oka a maga lételemének, úgy a semmivé való tételének is, az az valamint hogy nem tudta mag magát teremteni, úgy semmivé sem tudja tenni. A legtökéletesebb valóság sem, aki az Isten, mert maga magát, az az az ő tökéletességeit meg nem tagadja, és semmivé nem teheti, mert úgy soha többé sem Isten nem lenne, sem emberek, és semmi teremtett dolgok nem lennének, hanem mind az Isten, mind az emberek, és mind az egész világ, egy szempillantásba semmivé lennének, amely iszonyú képtelenség és tsupa lehetetlenség. Mert az Isten valamint önnön magába, úgy minden tselekedetiben, és ígéletiben változhatatlan, és változhatatlanul bír minden tökéletességekkel mind örökké, amint azt mind a józan okosság, mind pedig a Szentírás világánál méltóztatta az Isten minékünk ki nyilatkoztatni. Jak 1:17 és Mat. 5:18.

Továbbá az ember lelke a halál után vagy mind örökké semmivé lesz, vagy mind örökké megmarad. Ha semmivé lesz, minek is lett ő erre a világra, és mi szükség néki mind a maga, mind az emberi nemzet boldogságára, mind pedig a több teremtett dolgok hasznára, kiváltképpen pedig, amely egyedül való czélja az ember életének az Isten dicsőségére élni, vagy mi szükség néki tsak leg kisebb jót is tselekedni. Ha pedig semmivé nem lesz, és mind örökké élni fog, és még ez élet után a maga testével, a holtaknak feltámadásakor vagy boldog, vagy boldogtalan örökkévalóságra mégyen, hogy mer tsak leg kisebbet is véteni, akárki ellen, akár gondolattal, akár beszéddel, akár tselekedettel. Mert:

Minden ember vagy bizonyos az örökké való boldogság, és örökké való büntetés felől, vagy nem. Ha bizonyos, hogy bizonyos, hogy mer a józan okosság kiáltása ellen szánt

¹ A dőlt betűvel szedett részek utólagos betoldások.

² Magyar Nemzeti Levéltár – Békés Megyei Levéltár. Békés vármegye levéltára. Békés vármegye nemesi közgyűlésének iratai. Közgyűlési iratok. IV.A.1.b nr. 579/1799 Fábián János békési tanító kátéja. Az eredeti irat nem föllelhető, a levéltárban csak egy fénymásolat áll a kutatók rendelkezésére. A másolat sajnos hiányos, mert az eredeti kézirat néhány sora elcsúszott a másolás során, valamint néhány lap hiányzik.

szándékkal az örök veszedelembé rohanni akármelyik legyen azaz ember? Ha pedig nem bizonyos, hogy meri a józan okosság diktálása nélkül, annak tselekedésére határozni magát [...] ...gai indulattyaikat aminek nem tudja a következtetését? Holott minden ember amint látjuk, még aki magát elveszti is, a boldogságra törekedik, ha szinte a józan okosság világa nélkül tselekszi is azt [mivel az ő okoskodása nem az Isten lelkétől, hanem az ördögtől vezéreltetve, hanyatt homlok rohan a veszedelembé]. Vagy talán ő benne két egymással ellenkező józan okosság lakik, amely mitsoda képtelenség, és tsupa lehetetlenség legyen, minden embernek kötelességében, meg vizsgálni, és az Istent buzgóságosan kérni, hogy ezek ellen a meg táfolhatatlan igazságok ellen ne véttsen.

Nagy Isten! Légyenek ezek az igazságok a te nagy neved dicsőítésére, és a mi idevességünkre s örök boldogságunkra az Immanuel Jézus Krisztus által [Esa. 7.14. Mat. 1.21, 22, 23] mind örökké ámen.

A képmutató, gonosz életű keresztyének ellen

Vagy igaz a Krisztusnak élete, minden szava, és minden parantsolatya, amelyeket a Krisztus tantíványi az evangyéliomban meg írtak, vagy nem. Ha igaz, hogy mer a képmutató, s elfajult keresztyén gonoszul élni? Ha nem igaz, miért viseli a keresztyén nevet, és minek tsalja meg szánt szándékkal, mind magát, mind felebarátját, és a keresztyén nevezet alatt, miért gyakorolja a farkas Természetet s öldöklést az emberi társaságban.

Az esküvés ellen

A keresztyén embernek, és akármely vallásbéli ember legyen az, vagy szabad esküdni, vagy nem. Ha szabad miért tiltja az Isten az esküvést, mind a józan okosság, mind pedig a Szentírás világánál. Mat. 5.33-37 és Jak. 5.12 sat[öbbi]. Ha nem szabad, hogy mernek esküdni, és hogy merik egymást esküdtetni, akármilyen legyen az amire esküdtének és esküsznek.

Mert vagy betöltheti az ember mind azt, valamire tsak esküszik, és valamit tsak fogad az Isten előtt, és így következtésképen az Istennek törvényét mind egy pontban beteljesítheti, amelyről szól az Isten, Mat. 5.17,18 és 11,12,13 és Luk. 16.16 és Jan. 1.16,17 sat[öbbi]. Vagy nem. Ha betöltheti, miért nem teljesíti be mind egy punctumig, és hogy mer az Isten előtt a maga esküvése ellen, tsak legkisebbet is vétteni? Nem látta-e által azt, hogy szemtől szembe meg tagadja az Istennek ingyen kegyelemből való idvezítését? Mert vagy maga legyen az ember magának az idvezítő Istene, vagy pedig az Isten, aki megszerzte néki az idvességet. Ha magának kell magát idvezíteni, mi szükség néki az Istenhez folyamodni. Ha pedig az Isten az ő idvezítője, mi szükség akkor néki önnön magához fojamadni, és hogy meri az Istennek ingyen kegyelemből való idvezítését megtagadni, és megvetni? Ha pedig be nem teljesítheti a maga esküvést, minek esküszik, és miért fogad az Isten előtt, tsak legkisebbet is, mert lehetetlen, hogy valamibe ne véttsen a maga esküvése ellen a bűnös ember, már pedig ha az egész törvényt megtartja is valaki, vétkezendik pedig egy dologban, már az egész törvénynek megtrontásában bűnös Jak. 2.10 és Mat. 5.19 sat[öbbi].

Hogy az embernek nintsen semmi jussa arra és semmi hatalma, hogy egyik ember a másik embert erőltesse akármire, vagy akármilyen is büntesse

És így amint a felyebb valókból világosan foj, vagy büntetheti az ember az embert a leg Iffjab[...]

Vagy minden embernek van szabad akarattya, mind a jónak, mind a rossznak választására, és tselekedésére, vagy egynek sints. Ha minden embernek van szabad akarattya,

mind a Jónak, mind a rossznak választására, és tselekedésére, úgy egyik ember, a másikkal semmiképpen ellene nem állhat a büntetéssel, mert csak ugyan megmarad az embernek, a maga szabad akarattya míg él, és azt ötölle semmi teremtet állat el nem veheti, mert az egyébtől nem függ, hanem csak az ő teremtőjétől. Ha pedig egy embernek nincs szabad akarattya, sem a jónak, sem a rossznak választására, és tselekedésére, úgy csak olyan, mintha valamely tőkét, vagy zsebbéli órát, vagy egyéb lelketlen jószágot büntetnék, amely sem az ő heverésének, sem az ő mozgásának nem oka.

Mint hogy tehát egyedül az Isten az aki azt tselekeszi mi bennünk, mind hogy akarják, mind hogy véghez vihessük a jót, az ő ingyen való jókedvéből, és egyedül az Istennek mindenhatóságától függ az embert a gonoszságnak tselekedésében meg akadályoztatni, és az ő gonosz útáról meg téríteni. Kérjük az Istent alázatossággal, de egyszersmind bizodalommal is, hogy térítsen meg bennünket mind inkább, inkább, ami gonosz utainkról, az ő kimeríthetetlen irgalmasságából. A törvénynek tehát és annak erejének, az az a büntetésnek helyébe amellyet az Isten amaz egy igaznak halálábann egészen eltemetett, ezt a parantsolatot adta, hogy egymást szeressük.

A gyalázatnak, és akármitsoda nagy kárnak békességes tűréssel való szenvedéséről

Vagy méltán szenvedni az ember, az ő felebarátyjától vett gyalázattal, és kárt, vagy méltatlan. Ha méltán szenvedni, már nincs neki miért zúgolódni, sőt inkább kérje Istentől bűneinek bocsánatját, hálákat adván ennek a könyörülő el fogyhatatlan, és meg bethűhetetlen Atyának, hogy a bűnből következő veszedelmeket méltóztatta neki előre meg jelenteni, kérvén egyszersmind Istentől, hogy vezesse őtet az igazság útán, hogy az örök boldogságra eljuthasson. Ha pedig méltatlan szenvedni, úgy az az ember bűnhődik aki őtet meg sértette, és így ő tsendes lelkiemisérettel, s nyugodt szívvel tartozik lenni, tudván azt, hogy az Isten meg fizet kinek-kinek az ő tselekedetei szerint, sőt még azért imádkozni is tartozik, őtet jó lelki esmérettel, és örömmel tartozik szeretni, és vele mindazon jókkal egy légyen, valamelyekkel az Isten őtet, az ő ingyenvaló jó kedvéből meg áldotta, mert az Isten a szeretet által kötötte össze a világot. Jan. 3.16. és Mat. 5.38 – 48 és 18.1 – 35 és 23.39. sat[öbbsi].

Az emberi nemzet közt való egyenlőségről és szabadságról

Vagy mindnyájan egyenlő jussal, méltósággal, titulussal és hatalommal bírnak ebben az életben minden emberek a legifjabbiktól fogva a legöregebbikig, vagy nem. Ha mindnyájan egyenlő jussal, méltósággal, titulussal és hatalommal bírnak, mi szükség, és hogy mer egyik a másikkal mind testén, mind lelkén és minden jószágán uralkodni és kegyetlenkedni? Ha pedig egyenlő jussal, méltósággal, titulussal és hatalommal nem bírnak, miért nemesített meg az Isten önnön maga minden embert, mind a józan okosságban, mind pedig mindenféle vallásban ezzel a valóságos és igaz [nem pedig az emberektől talált, tsalárd és gyilkos:] nemességgel. Valamit akartok, hogy az emberek tselekedjenek tivatelek, ti is azont tselekedjete azokkal. Mat. 7.12 és 3 Mos. 19:18. Mat. 22.39. Szeressed felebarátodat, mint te magadat. sa t.

Továbbá vagy van szükségek a keresztényeknek s az emberi nemzetnek, mind egyről edyig minden embernek a császárokra, királyokra, földesurakra és más uralkodókra, vagy nincs. Ha van, miért nem tett az Isten erről, az ő szükségéről, sem a józan okosság, sem a Sz[ent]írás világánál, a mint a felyebb való okoskodásokból világosan meg tettik, sőt inkább mért nevezi őket az Istennek böltsessége mindnyájokat atyafiak[na]k, és miért tiltja egyáltalában az embereken való uralkodást. Mat. 18.1 – 4. Mat. 20.25-28. Jan. 6.14,15 és Mat. 16.24 – 27 és 1 Sam. 8 egészen? Ha pedig nincs a keresztényeknek s az egész emberi

nemzetnek szükségek a császárokra, királyokra, földesurakra és más uralkodókra, hogy mernek, és mitsoda jussok van, hol vették azt a just a császárok, királyok, földesurak és minden uralkodók, hogy a keresztyén nevezet alatt, az emberekenn uralkodjanak s kegyetlenkedjenek? Következésképpen:

Vagy minden ember tartozik egymásnak adót fizetni, amilyenek az urbárium, taxa, portio, dézma s több afféle igazságtalanságok, vagy egy sem. Ha mindnyájan tartoznak minden emberek egymásnak portiót, taxát, s több a féle igazságtalan adót fizetni, hát a császárok, királyok, földesurak, nemesek, katonák, papok, mesterek s a több[i]ek miért nem fizetnek, vagy ha fizetnek, kinek fizetnek, s mennyit mindazokból, akiken, s amely jószágokon uralkodnak? Mert ők is az emberi társaság tagjainak akarják magokat esmérni, s valják is szájjal, jóllehet annak nyilvánosságos öldöklő farkasai. Ha pedig nem tartozik senki is portiót, taxát s a több a féle igazságtalan adót fizetni, mi szükség keresztyénnek a keresztyénenn, az atyafinak az atyafinn Mat. 23.8. portiót, taxát, dézmát s a több a féle igazságtalan adót venni az Istennek nyilvánosságos parantsolatja ellen. Mat. 17.24-27.

Mert minden teremtet dolgok, vagy magoktól függenek, vagy az ő teremtetőjüktől. Ha magoktól függenek, mitsoda jussal uralkodnak rajtok a császárok, királyok, földesurak, papok, mesterek, s a több[i]ek? Ha pedig az ő teremtetőjüktől függenek, hogy mernek ők az Isten örökségén uralkodni, s erőszakot tenni? Miért nem veszik azt eszekbe, hogy a mindenhatóval ellenkeznek, aki őket is, mint egyéb teremtet dolgokat a semmiből hozta ki, és aki még az élet után, meg fog fizetni kinek kinek az ő tselekedeti szerént.

Mert az Isten, vagy magáért, az az a maga ditsőségére teremtet mindeneket, vagy nem. Ha mindeneket a maga ditsőségére teremtet, hogy meri az ember valamint felebarátyától úgy minden egyéb teremtetéstől azt a tiszteletet, azt a just erővel el ragadozni, amelly egyedül a Teremtető? Ha pedig mindeneket magokért s a magok ditsőségére teremtet az Isten (amely tsupa képtelenség, és lehetetlenség, mert úgy a világ is Isten lenne, s maga az Isten is, pedig azt tudjuk, hogy az Isten tsak egy, mert ha több volna egynél, akármennyi számmal lenne, vagy mindnyájan egyenlően minden tökéletességekkel bírnának (mert azt tartjuk Istennek mind a józan okosság mind pedig a Sz[ent]írás világánál, aki minden tökéletességekkel bír.) Vagy nem. Ha mindnyájan egyenlően minden tökéletességekkel bírnának, úgy nints szüksége a világnak egynél többre, mert úgy egy is fenntarhattya a világot. Ha pedig nem, úgy már azok nem Istenek, a kik minden tökéletességekkel nem bírnak). Ha tehát mindeneket magokért, s a magok ditsőségekre [...] tsupa képtelenség, és lehetetlenség) mi szükség nekünk minden jóért, valamint az életnek áldatásáért, úgy az örök boldogságért az Istenhez szorulni, fojamodni, és támaszkodni? Következésképpen.

Vagy van szüksége a fegyveres nép oltalmára az emberi nemzetnek, vagy nints. Ha van, úgy tehát (távol legyen a káromkodás) nints szüksége az Istennek mindenható atyai oltalmára, mert a fegyveres népnek elégségesnek kell arra lenni, hogy az egész emberi nemzetet mind a testi, mind a lelki veszedelmektől meg oltalmazza, és hogy ugyanazon tökéletességekkel bírjon, valamelyekkel az Isten bír, és az Istentől egészszen által vegye a világ kormányát minden teremtet dolgokra nézve, és az Istentől semmiben se függjön, amely mitsoda iszonyú képtelenség és lehetetlenség, kitsoda, aki által nem láttya? Ha pedig nints rájuk szüksége az emberi nemzetnek, miért tartják őket, és mi szükség a1 számokra adót fizetni?

A szolganak az ő szolgálatya jutalmáról

Vagy megérdemli a szolga az ő minden napi eledelét, vagy nem. [...] Ha megérdemli, miért fogja el azokat aki őtet azokért meg szolgáltattya, ha meg nem érdemli, miért szolgáltattya meg őtet azért, vagy miért nem inti őtet, hogy mitévő légyen, mihelyt szántsándékkal láttya őtet, az ő kötelessége ellen tselekedni a kárt, mind ő maga, mind pedig

az Istennek minden termetései ellen, és így egyenessen az Isten ditsőssége ellen, mert mitsoda a jutalom, és a szolgálat (amely a mindennapi eledelből, italból és öltözetből áll) egyéb, az Isten külömb külömb féle, és minden ajándékinak a józan okosság és a Szentírás világánál szabad akaratból kézzől kézre való szükséges által adása, mind addig, míg azok mindnyájan, a minden jóknak, és tökéletes ajándékoknak adójához térnek vissza, hogy így, aki mindeneket magáért teremtett, valamint minden egyéb dolgokban, úgy e részben is ditsőitessék. Mat. 5.16.

A tzeremóniák ellen

Vagy szükségesek a czeremóniák az Isteni tiszteletre, és az emberi nemzet boldogságára, vagy nem. Ha szükségesek, úgy tehát nintsen szükség arra az igaz vallásra, amelyet az Isten mind a józan okosság, mind pedig a Szentírás világánál, a maga ditsősségére s az emberi nemzet boldogságára jelentett ki? Ha pedig nem szükségesek, miért tartják azokat az emberek?

Mert vagy elégségesek a czeremóniák, mind az Istennek igaz esemretére, és tiszteletére, mind pedig az emberi nemzet meg világosodására, meg szenteltetésére, meg jobbulására, és örök boldogságára, vagy nem. Ha elégségesek, mi szükség nekünk az Istennek igaz esméretéért esedeznünk az Isten előtt, hogy minket szenteljen meg, és világosíttson meg? Ha pedig nem elégségesek, mi szükség velek élni.

Továbbá az Isten vagy minden czeremóniákat behozott az emberi nemzet közzé, vagy semmit se (mert csak egyedül az Isten tudja az emberi nemzet szükségét). Ha mindent behozott, mi szükség az embereknek több-több czeremóniákat hozni, amelyek egyenesen ellenkeznek egytől egyig, mind az Isten ditsősségével, mind pedig az emberi nemzet boldogságával, mind a józan okosság, mind pedig a Szentírás világánál. Mat. 15.9. sat[öbbi] és Márk 7. sat[öbbi]. Ha semmi czeremóniákat sem hozott bé, miért tartják azokat az emberek, amelyeket az Isten semmiképen nem parantsolt? Nemde nem az emberi találmányokban áll-e a bálványozás?

Mert az Isten vagy lélek, vagy pedig (távol legyen a káromkodás) test. Ha lélek, mi szükség azt a bálványokban imádni, a milyenek minden czeremóniák, aki lélek, és akit következésképpen és szükségesképpen lélekben és igazságban kell imádni? Jan. 4.19 – 24 Mat. 9.14 – 17. Ha pedig test, mi szükség az embernek a testet imádni? Továbbá:

Az Isten vagy lélek vagy test. Ha lélek, hogy tudod te a lelket testté változtatni által, még pedig te változandó létedre a változhatatlant változandóvá, romlandó létedre a romolhatatlant romlandóvá azokban a bálványokban, az emberi találmányokban a czeremóniákban, magyarázd meg nékem ezt a dolgot? Mert az Isten ugyan maga magát meg nem tagadja és a maga változhatatlanságát, változandósággá soha sem teheti, mert úgy mind az Isten [...] ³

³ Valószínűleg ez az elveszett lap tartalmazza a következő szöveget: „Ha ... az Istent minden léleknek imádni kell, ... vagy lélekben és igazságban kell Imádni, amelyek ezek: az Istennek igaz esmérete és teljes szívből, teljes elméből és minden erőnkéből való szeretete, magunkra nézve pedig a közjónak, azaz az emberi nemzetnek mind testi, mind lelki boldogságának az Isten dicsőségére való előmozdítása, - vagy pedig testben és hazugságban kell őtet imádni, amilyenek mindenféle pompás, szükségtelen és az embernek a maga nagyravágyó kevélységét és testi telhetetlenségét gyullasztó emberi munkák, amilyenek a pompás épületek, festések, írások, képek, mindenféle szükségtelen házi eszközök, pompás és különb-különbféle eledel, italok, öltözetek, minden innepek, templomok, törvényházak, muzsikák, oskolaházak, katedrák [szószékek], harangok, órák, pénzek, kalendáriumok, vásárok, emberi orvoslások, nyelvek szaporítása, bibliotékák [könyvtárak] és mindenféle emberi munkák, valamelyek az embernek a mindennapi eledelén, italán, öltözetén felül vágnak... Ha lélekben és igazságban kell tehát az Istent imádni, hogy merik őtet az emberek az Ő találmányaikban, azaz a testi dolgokban és hazugságokban imádni az Istennek mind a józan okosság, mind pedig a szentírás világánál való nyilvánosság parancsolatai ellen?” Vö.: *IMPLOM József, Olvasókönyv Békés megye történetéhez II. köt., 1694–*

...a közjónak azaz, az emberi nemzet boldogságának előmozdítására hozta be e világra, és nem ezek okoztak-é hasonlást az Isten országában, az emberi nemzetben, hogy kiki a maga nagyra vágyó kevélységének, és testi telhetetlenségének akarván elegt tenni, kik magának húzott, vont, ragadozott, mind a maga, mind pedig a közboldogságnak veszedelmével. Nemde nemezük merítették-e az emberi nemzetet a halálos veszedelemben, hogy mikor az Isten az emberi nemzetet, még az első egypár ember házasságában, egy társaságra állította be e világra, kik a köztársaságtól el vonván magát, a melynek tagjainak akarván magát esmérni, mind a maga, mind pedig a társaság kárára fordította minden igyekezetét? Mert a házassági életnek egyenesen a köztársaság hasznára és boldogságára kell lenni, minthogy ez az első lépés a köztársaságra? Nemde nem az emberi találmányok-e tehát az ördögöknek a barlangjai, amelyek az emberi társaság köteleit, az igaz atyafiúi szeretetet szélyel szaggyatják? Nemde nem ezekben áll-e az emberek [...] a nyilvánosságos bálványozás, amelyeknek tudniillik magok szokták az emberek az árrát és betsit meg szabni, holott azoknak, hol felyebb, hol alább teszik az árrát, és betsit, de a melyeknek az árrát és betsit az Isten az embereknek szemek láttára, az idő, azaz a változandóság és romlandóság által nyilvánosságosan teszi porrá, és semmivé az embereknek kezek munkáját? Gondolja tehát magát minden ember minden pompa nélkül lenni, mintha már oda által vólna az örökkévalóságba, ahová minden pompa, minden emberi, azaz ördögi találmány nélkül kell által lépni, mert az Isten valamint önnön magában úgy minden tselekedetiben változhatatlan és hazudni nem tud, és senkit meg nem tsal, a mint azt mind a józan okosság, mind pedig a Sz[ent]írás világánál, méltóztatta őszentfelsége kinyilatkoztatni, hogy ő kézzel tsinált templomokban nem lakik, embereknek kezeiktől is nem tiszteltetik, mintha valami nélkül szükölködne. Mat. 15. Mark. 7. Jan. 4.19 – 25 és Csel. 17.24 – 31.

Oh Isten mi Mennyei Atyánk mind örökkön örökké vagynak a te esztendeid minekelőtte a Földet formáltad volna, és a te kezeidnek munkája, az egek, ezek el vesznek, de te megmaradsz, mind ezek mint a ruha megavulnak, mint az öltözetet elváltoztatod azokat, és elváltoznak, te pedig ugyan azon vagy, és a te esztendeid el nem fogynak. Solt. 102 és Mat. 24.35 és Mark 13.31.

Ha lélekben és igazságban kell tehát az Istent imádni, hogy merik őtet az emberek, az ő találmányaikban azaz a testi dolgokban, és hazugságokban imádni, az Istennek, mind a józan okosság, mind pedig a Szentírás világánál való nyilvánosságos parantsolattjai ellen, mind az Isten ditsőssége, mind pedig az emberi nemzet boldogsága ellen. Ha pedig testben, és hazugságban kell az Istent imádni, amilyenek minden emberi találmányok, azaz czeremóniák, mi szükség nekünk, mind az Isten ditsősségére, mind pedig a magunk boldogságára élni? És azt lélekben és igazságban imádni, aki magát mind a józan okosság, mind a Szentírás világánál léleknek nyilatkoztatta ki, és így akit szükségesképpen lélekben, és igazságban kell imádni? Jan. 4.24. Mat. 5.16. sat[öbbi].

Munkálkodjatok azért óh emberek, míg nappal vagyon, mert eljő az éjtszaka, amelyen nem munkálkodhattok. Vigyázzatok azért, mert nem tudjátok mely órában jő el a ti uratok. Mat. 24.42 – 51. Nemde nem azt mondja-e az Isten, mind a józan okosság, mind pedig a Szentírás világánál, hogy valaholott ketten avagy hárman az igazság nevében egybegyűlünk, ott lesz köztünk, és hogy valamit az Isten nevében kérünk, aki a maga vérén váltotta meg az emberi nemzetet, azt meg tselekszi, hogy ditsőitessék az Atya a Fiúban? Miért fordíttjátok tehát óh emberek! Kik az Istennek templomi vagytok, ti magatokat a czeremóniák által, amellyekben lappanganak, minden bűnök, az ördögöknek barlangjaikká? Az Isten az aki azt mondja mind a józan okosság, mind pedig a Szentírás világánál: Kérjete, s megadatik tinéktek, keressétek és megtaláljátok, zörgessetek, és megnyitvatik, mert minden kérő meg nyeri és kereső meg találja, és a zörgetőnek megnyitvatik. Mat. 7.7,8. (Az igazmondó Istennek

ezen mondásának bizonyos igazságáról az teszen vallást, aki ezenn mondásoknak, tsalhatatlanságát önnön magán tapasztalta, és tapasztalja mind a magáért, mind pedig a másokért való könyörgésében). Ha hiszed, tehát meg léssen, mert jól tudja a ti mennyei atyátok mi nélkül szükölködtek, minekelötte ti kérétek Ötölle. Azt mondja tehát az Isten mindeneknek mondom: Vigyázzatok. Légyen tehát minden e világra született ember, minden Isteni félelemmel, és igaz atyafiúi szeretettel felruházva az Istennek temploma, egymásnak azokat hirdetvén, s úgy élvénn, amint az isten meg parantsolta, mind a józan okosság, mind pedig a Szentírás világánál (mert ez a kettő edjütt pontban meg edgyezik) mind magánoson, mind pedig akármely kitsiny vagy nagy gyülekezetben, minden templom és minden czeremónia nélkül, és kalap levétel nélkül, hogy senki semmiben meg ne botránkozzon, ki-ki a maga szükségét, buzgóságosan terjesztvén az Isten eleibe, minden pap nélkül, egyedül az Isten segedelme által, hogy így mindnyájan minden emberek , a mi mennyei atyánknak fiai légyünk Mat. 5.45. Töröltessék el tehát minden pápista, calvinista, lutheranus, görög, zsidó, török, pogány és mindenféle vallásbeli nevezet, hogy légyünk a mi mennyei etyánknak fiai, töröltessenek el minden vezeték- és keresztnevek, titulusok, és süvegelések, hogy mindnyájan, mint a kisgyermek, úgy vehessük a mennyeknek országát, ahová ha meg nem térünk, és olyanok nem leszünk mint a kisgyermek, semmiképpen nem mehetünk be! sat[öbbsi]. Mat. 18.3. Töröltessék el minden embernek a magános birtokossága, és maga haszna keresése, hogy mindnyájan mint ugyan azon egy atyának a fiai, minden szemre való hányás nélkül, egy kenyéren, egy eledelen, egy italonn, egy öltözetenn, és egy akaratonn légyünk, hogy egyik a másikon ne uralkodhasson, és a nagyravágyásra, melly minden bűnnek a kútfeje, legkisebb alkalmatossága se tehessen senkinek is. Takarja be tehát minden helység azaz társaság a maga földjéről, mindaz embereknek mind a barmoknak a termést, hogy minden ember, és minden barom, a társaság közönséges vagyonából éljen. Munkálkodjon pedig minden ember nem az eledelért amely elvész, hanem az eledelért, amely megmarad az örök életre, melyek az embernek fia ad nekünk, mert ne[m] ezt petsétlette el az Atya az Isten. Jan. 6.27. Töröltessék el mindaz, valamit csak a józan okosság, és az azzal meg egyező Szentírás világánál nyilvánosságosan tilalmaz az Isten, hogy így egy szível lélekkel munkálkodván egymás boldogságát, ditsöithessük a mi mennyei Atyánkat. Figyelmezzünk minden gondolatinkban, beszédinkben, és tselekedetinkben, hogy kel a Krisztust azaz, az igazságot, az Istennek böltességét mind az ő példájában, mind pedig minden parantsolatiban követni, hogy így az Istennek böltességét követvén, a setétben ne járjunk, hanem életnek világa legyen nálunk, mert az Istennek böltessége azt mondja magáról: Én vagyok a világnak ama világossága, aki követ engem nem jár a setétben, hanem életnek világa léssen annak. Jan. 8.12. Senkinek meg ne köszönyünk semmit, hanem csak egyedül az Istennek, senkit uram mondással, a legiffjabbiktól fogva a legöregebbig a [...] iffjabbikig ne nevezzünk, hanem minden embernek a neve, vagy titulusa egy légyen: atyámfia te. Atyám lánya te. Senkit mesternek ne nevezzünk, mert egy a mi mesterünk az igazság, azaz az Istennek böltessége, mi pedig mindnyájan atyafiai vagyunk, és e földön senki senkit atyának ne nevezzen, mert egy a mi Atyánk aki menyben vagyon, sat[öbbsi]. Mat. 23.8 – 12. sat[öbbsi]. A könyörgések, tanítások és éneklések legyenek öszve szedegetve mindenféle vallásból, a józan okosság, és az azzal megedgyező Szentírás világánál, de úgy, hogy ezekkel senki a maga tulajdon haszna, s a köztársaság kárával vissza ne éljen. Legyen minden személy egymás után sorba, minden nap a rövid, de fontos, közönséges könyörgések, tanítások, és éneklések, elolvasása által, a közönséges helyeken egy házi szolgál, minekutánn a t[udni] i[llik] ki-ki a maga szükségét buzgóságosan a mennyei Atya eleibe terjesztette volna, hogy így minden lélek, mindenütt, az Istennek egy élő temploma légyen, hogy egy is a kitsinyek közül el ne vesszen, és hogy azok a jajok ne jöjjenek többet az emberi nemzetre, amelyek érdeklették eleitől fogva az emberi nemzetet, egyik nemzetiséget úgy, mint a másikat. Mát. 23 egészen sat[öbbsi]. Egyszóval hogy mindnyájan minden emberek a mi mennyei atyánk [na]k fiai légyünk. Mat. 5.45.

Az emberi nemzetnek az ő bűneiből és azoknak örök büntetéseiből való kiszabadulásáról, és annak szükséges voltáról az ellenkezők ellen

Vagy minden ember szenvedni tehát az ő bűneinek büntetését, vagy sem. Ha minden ember szenvedni, mi szükség tehát nekünk a mi lelki és testi nyavalyainkat a bűnből és annak örök büntetéseiből való kiszabadulásának szükséges voltát titkolni, és tagadni? Ha egy sem szenvedni, mi szükség nekünk a mi testi és lelki nyavalyáinkban, az orvoshoz folyamodnunk, mert:

Vagy minden ember kiszabadíthatja maga magát az ő bűneiből azok [na]k örök büntetéseiből, vagy sem. Ha minden ember kiszabadíthatja maga magát a maga bűneiből, és azoknak örök büntetéseiből, mi szükség nekünk máshoz folyamodni, főképpen az Istenhez, valamint minden egyéb jókért úgy a mi bűneink büntetésének elengedéseért is, akár a mi lelki esmeretünk akár pedig a mi testünk fetrengjen a nyavalyákban? Ha egy ember sem szabadíthatja ki maga magát, a maga bűneiből, és azoknak örök büntetéseiből, miért utálja meg, és miért veti meg az Istennek azt az ingyen kegyelemből való idvezítést, melyet az ő kimeríthetetlen böltsége nyilatkoztatott ki, mind a józan okosság, mind pedig az azzal edgyező Szentírás világánál, az emberi nemzetnek az ő bűneiből, és azoknak büntetéseiből való kiszabadítására.

Vagy szükséges tehát az emberi nemzetnek az ő bűneiből, és azoknak örök büntetéséből való kiszabadulása, vagy nem. Ha szükséges hogy merik az emberek az Istennek ezt az ajándékát az ő ingyen való szabadítását az ő gondolataikban, beszédikben, és tselekedeteikben meg tagadni, meg utálni, minden vigyázás nélkül gondolván, beszélvén és tselekedvén olyanokat, amelyeket az Isten, mind a józan okosságban, mind pedig az azzal meg edgyező Szentírásban tilalmaz? Ha pedig nem szükséges, minek bánja meg minden ember a maga rossz tselekedetét, beszédét, és gondolatit, csak [eg]kissebbynire is, és minek panaszkodik, akár az Istennek, akár az emberek [ne]k, mind a testi mind a lelki nyavalyáiról? Mert:

Vagy megmaradt az ember abban az épségben amelyben az Isten őtet teremtette, és így sem testi sem lelki nyavalyát nem ad egyik ember is a másikra által, vagy nem. Ha megmaradt, honnan van az a nyomorúság az emberi nemzet közt mind testünkre mind lelkünkre nézve? Ha pedig nem, mi szükség az emberi nemzetnek az ő bűneiből és azoknak büntetéseiből való megszabadulásának szükséges voltát tagadni?

Vagy bizonyosnak kell tehát lenni az emberi nemzetnek afelől, hogy az Isten azt a kárt, amelyet az első Ádám a maga engedetlensége által hozott be e világra, a második Ádámnak az ő tökéletes engedelmisségében fordította vissza, vagy nem? Ha bizonyosnak kell afelől lenni az emberi nemzetnek, hogy meri ő az Istennek ezt az ingyen való kegyelmét a mi bűneink[ne]k bocsánatját az ő gondolattal beszédivel és tselekedeteivel megutálni, és megkáromlani. Ha pedig nem, ugyan hol talál vigasztalást, az ő nyomorult fejének, az ő bűneinek bocsánattya felől? Mert azért hogy az első emberrel az egész emberi nemzet a veszedelembé esett (mivel minden emberek bűnből fogantatván, és születettvén, szabad akarat szerént vétkeznek, amely vétkeknek a tapasztalás bizonyítja, mind a testre, mind pedig a lélekre nézve a büntetését) azért csak ugyan megmaradt az emberi nemzetnél a jóra való szabad akarat, amely világosan megtettzik abból, hogy mikor az ember vétkezik megbánnya, és a jót kívánja, azt óhalytya, hogy bár csak azt tselekedte volna, a honnan igyekezik is jól élni, ha szinte gyakran hibázik is, mind gondolattal, mind beszéddel, mind pedig tselekedettel. És így ha az ember, amint látjuk az ő bűneiért meg büntetődven, azomban néki mikor a büntetést érezi, a jóra való kívánsága is meg van, hol találna vigasztalást az ő nyomorult fejének, az örökké való büntetéseknek, meg bocsátatások felől, ha az Isten a második Ádámról nem rakta volna, mind az ő fogan [...] mind pedig szabad akaratyából meg tett bűneit, hogy

így valamint az első Ádám a törvénynek megrontásával, és engedetlenségével vádol bennünket az Isten előtt, és rettent az örök kárhozattal, ha az ő nyomdokát követvén szabadakarat szerént tudva rohanunk a bűnbe, úgy a második Ádám a törvénynek tökéletes betöltésével, és tökéletes engedelmisségével, ment bennünket, az Isten előtt, és bizonyosokká tészén bennünket az örök boldogság felől, ha az ő nyomdokát követvén szabad akarat szerént, megvilágosodott elmével, és meg szenteltetett akarattal ragaszkodunk a jóhoz. Mat. 5.17. Jan. 3.14 – 21. Mert minthogy az igazságtalanság egy ember által hatott ki az emberi nemzetre, úgy az igazság egy ember által terjedt ki az emberi nemzetre, hogy így az első Ádámnak igazságtalansága által lett veszedelemnek a terhe, a második bűn nélkül való Ádámra reá feküvénn, és viszontag ennek igazsága, az egész emberi nemzetre kiáradván az emberi nemzetnek a szabad akarattya az élet és a halál közt, a jó és a rossz közt, boldogság és veszedelem között, az orvosság és a méreg között középen a kettő közt fenn függvén 5Mos. 30.19.20 és Jan. 3.18 – 21. válassza a maga jövendőbeli, boldog, vagy boldogtalan állapottyára nézve, amelyik néki tetszik az ő életének fojtatásával. Jan. 3.14. Jan. 16.20. Mat. 5.17,18. Mat. 26.26 – 28. Mat. 9.11 – 13. Mark. 14.22 – 24. Luk. 22.19,20. sat[öbbsi]. Hogy így minden ember az Istennek bűnbotsátó kegyelmét, ő magára is kihatni meg esmervénn, és örömmel tsudálván, szántsándékkal meg ne útálja az Istennek irgalmasságát, hanyat homlok rohanván a bűnbe, és hogy az embernek Lelke, az ő bűneinek botsánattya felől bizonyos lévén kétségbe ne essen az Istennek irgalmossága felől, amellyet az ő igazságával tökéletesen, és ditsősségesen megedgyezni lát, mind a józan okosság, mind pedig a Szentíás világánál, hogy így az embernek szabad akarattya, és az által az egész ember örökké való tsorbát, kárt, kétségbe esést és kint ne szenvedjen. Merthogy az embernek a rosra való szabad akarattyanak a kára, már meg van, azt a nyilvánóságos és siralmas tapasztalás bizonyíttya, de ellenben hogy az embernek a jóra való szabad akarattyanak a haszna is már megvan, azt is a nyilvánóságos és kimondhatatlan boldog, és gyönyörűséges tapasztalás bizonyíttya. Azért úgy vigyázzon minden ember, a ki az Istennek ezenn nagy Irgalmasságát, magára is kihatni megesmerte, hogy soha se gondolattyaival, se beszédével, se tselekedetével ne véttsen, ha pedig erőtlenségből vét, mindjárt vissza térjen az Istenhez, mind magáb[an] mind beszédiben, mind tselekedetibenn, tudván azt, hogy mivel az Isten, mind örökké ugyan az, tehát az ő irgalmassága is soha el nem fogy. Jan. 8.58. Mat. 24.35. Mat. 9.13. Mat. 11.28. Jan. 3.17 és Jan. 6.37.

Ha pedig az egy első Isten, aki lélek az atya, fiú, és szentlélek nevezeti alatt, méltóztatta magát kinyilatkoztatni mind a józan okosság, mind pedig a Szentírás világánál által lehet látni, mit kellyen alatta érteni: Mert az ítyán kell érteni, az egy élő Istennek aki lélek és akit lélekben és igazságban kell imádni, minden tökéletességekkel bíró változhatatlan akarattya. A fiúnn kell érteni az egy élő Istennek a [...] lek, és a kit lélekben és igazságban kell imádni, az egy igaz emberi testbe és lélekbe öltözött, és minden tökéletességekkel bíró változhatatlan böltsességét, azaz azokat az igazságokat, amelyeket az Istennek lelke a mi idvességünk felől, minékünk ki nyilatkoztatni méltóztattott, mert az Istennek böltsessége azaz ige, aki testé lett, azaz azok az igazságok, amelyek a mi örök boldogságunkra, minékünk kinyilatkoztattak. Jan. 1.1 – 5 sat[öbbsi]. A szentlelken pedig kell érteni az egy élő Isten[ne]k mindenható és minden tökéletességekkel bíró változhatatlan munkálkodó erejét, ez munkálódja mi bennünk egyedül azt, hogy az örökkön, örökké élő, egy igaz Istent meg esmervén, tsudálva szemléljük azt, hogy az Isten, a maga ingyen való tettzéséből, a maga böltsessége által, a maga mindenható erejével, közli magát velünk, ez tselekszi azt is, hogy a mi akarattunk megjobbúljon s a jóra hajoljon, értelmünk megvilágosodjon, és hogy az Istennek idvezítő kegyelmébenn, mind halálig meg maradunk. Mind az egész világnak fenn állásábann, mind pedig a mi önnön magunk lételében, így méltóztatta ezt az Isten, az emberi nemzet attya kinyilatkoztatni, mind a józan okosság, mind pedig a Szentírás világánál. Mert a világ az egy élő Istennek változhatatlan, és mind örökkön

örökké, minden tökéletességekkel bíró akarattya, böltsége és ereje nélkül, nem lehetett volna, és fenn nem állhatna. A mi önnön magunk lételebenn pedig, hasonlatosképpen nyilatkoztatta ki magát az Isten, az emberi nemzet atya adván mi belénk (akiket a maga képére teremtett volt ugyan, de őtölle el hajlottunk, de a kiket mindazáltal újjá teremt a maga képére) akaratot, azaz akár a jónak, akár a rosznak választására való szabadságot. Értelmet az az mind a magunk, mind a magunkon kívül lévő dolgoknak esmérésére való okoskodást, és a kettőtől az akarattól, és az értelemtől származó és nyilvánóságoson ki tettző munkálódó erőt, amely az embernek az ő testénn, az ő maga viseletébenn nyilvánóságosann kitettzik. Hogy továbbá a szentnavatást a vízbe való bemártás által a mi bűneink bocsánatyának emlékezetére, minekutánna tudnillik az ember azokat az igazságokat, melyeket az Isten, mind a józan okosság, mind a Szentírás világánál, az emberi nemzet örök boldogsága felől, méltóztatott ki nyilatkoztatni, meg esméri, bűneiről vallást tészén, és magát szent életben igyekezik foglalni, hogy mondom ezt a szentnavatást, minden lélek akár férfi, akár asszony ezen szavakkal: bemártalak tégedet az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében. Ámen. Véghez viheti, a Szentírás szavai egészen azt bizonyítják. Nem külömben, hogy a szent eledelt az emberi nemzet közt, minden kitsiny vagy nagy társaságban, minden nap amaz egy igaznak életével, és halálával keresett, örök boldogságnak, és annak az emberi nemzetre való kiterjedésnek valamint szintén az emberi nemzetnek az atyafiúi szeretet által való egybe kaptoltatásának emlékezetére, minden lélek, akár férfiú akár asszony ezen szókkal: amaz egy igaznak a Krisztusnak emlékezetére, ki szolgálthatya a Szentírás szavai egészen ezt bizonyítják. Mat. 26.26. sat[öbbi].

Végezetre, hogy az emberi nemzet között legkisebb fenytéket sem kell tartani, már oda fellyebb meg van mutatva, azon kell tehát igyekezni, hogy minden ember aki vét, önként esmerhesse azt meg, hogy ő miben vétett, ha pedig valamely ember ellen vét az ő felebarátya, intse meg őtet szeretettel, de tsak kettőjük közt menjen a dolog véghez, eleibe terjesztvén azt, hogy az Isten ő köztök kettőjük közt a harmadik, aki minden szíveknek a titkát jól tudja, és fizet kinek-kinek az ő tselekedeti szerént, hogy ha az ő szavát nem fogadja, intődjön meg egy, vagy két ember által, atyafiságosan ismét, hogyha azoknak a szavát sem fogadná, hasonlóképen atyafiságosan a gyülekezet által intődjön meg, hogyha minden atyafiságos intés után is, még is meg keményíti magát, ne szűnj te meg őtet szánni magadbann, és őérette te magadbann buzgóságosann könyörögni, hogy az Isten őtet téríttse meg, és ővelle jól tégy atyafiságosan, és minden haragtartás nélkül élj, és beszélj vele, mintha soha semmit sem vétett volna ellened, mert így kell az emberi társaságot, és boldogságot egyenlő akarattal, és értelemmel egybekaptolni. Senkit tehát a gyülekezetből ki ne tilts, mert az Isten azt sem a józan okosságban, sem pedig amaz egy igaz által, sehol a Szentírásban nem parantsolja, forgasd fel bár minden ő szavait, életét, és példáját, amelyet követésül hagyott az emberi nemzetnek. Mat. 9.12,13. Mat. 18.10 – 14. sat[öbbi]. Jan. 3.17. sat[öbbi]. Hogyha pedig az igaz dologért vagy igaz mondásért tégedet valaki háborgat, halálra kerget, az igazságot meg ne tagadd, mert ha az igazságot megtagadod, az igazság is meg fog tégedet, a másik életben tagadni. Mat. 10.32,33 sat[öbbi]. Mindazáltal akkor is senki ellen gyűlölséget ne tarts: Szeressed felebarátodat mint te magadat, szeressétek ellenségeiteket, áldjátok azokat a kik titeket háborgatnak, jól tegyetek azokkal, akik titeket gyűlölnek, és imdákozzatok azokért, akik titeket háborgatnak és kergetnek titeket, hogy legyetek a ti mennyei atyátoknak fiai, ki az ő napját feltámasztya, mind a jókra, mind a gonoszokra, és essőt ad, mind az igazaknak, mind a hamissaknak, mert ha azokat szeretitek, akik titeket szeretnek, mitsoda jutalmát veszitek annak, nemde nem a fukarok is nem azon mívelik-e? És ha tsak a ti atyátok fiait köszöntitek, mit tselekesztek egyebeknél többet, nemde nem a publicanusok is nem azont mívelik-é? Legyetek azért ti tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes. Ámen.

Mitsoda mozdulhatatlan fundamentomon tartozik minden, az örök boldogságra igyekező ember az igazmondás és az igaz tselekedet mellett, mindhalálíg álhatatos lenni, ha azért üldöztetik vagy halálra vonatik valaki?

Ha én igazat mondok miért vesz engemet, ha gonoszúl, tégy tudományt a gonoszlól. Jan. 18.19 – 23. Mert vagy jól kell élni minden embernek vagy rosszul. Ha jól, hogy mer csak legkisebb rosszat is tselekedni? Ha rosszul, mi szükség neki, és hogy mer csak legkisebb jót is tselekedni. Mat. 12.23. Mat. 5.37.

A feltett meg tzáfolhatatlan igazságok mellett való meg tzáfolhatatlan igazságok.

Valaki tehát ezekért az igazságokért valamely gyülekezetből kitiltatik, vagy vissza kell őtet annak a gyülekezetnek fogadni, vagy nem. Ha vissza kell fogadni, úgy tehát szabad néki ezeket az igazságokat hirdetni, és ezek szerént élni, mert ezek a józan okosságon és az azzal meg edgyező Szentírásnonn fundáltattak, és egyenesenn az Isten ditsősségére, és az emberi nemzet közhasznára írtak. Ha pedig nem, úgy tehát szabad néki hasonlóképpen ezeket az igazságokat a maga jussa, és szabadsága szerént hirdetni, és ezek szerént élni, mert ő már sem annak a gyülekezetnek, sem pedig az országnak a törvényétől nem függ (mert egy országnak akármelyiknek, azaz az ördögnek egy barlangjának akármelyiknek, mert minden egymástól elszakadt társaság, amely külömb-külobmb féle egymással ellenkező igazságtalan rendelkezésekből azaz rendetlenségekből áll, mind meg annyi barlangja az ördögnek minden rendelésének, vagy igazságának meg kell egymással egyezni minden részben, és minden punctumban.

Végezetre. Valaki ezeket az igazságokat olvasni fogja, vagy meg kell néki ezeket az igazságokat esmerni, és ezek szerént kell neki élni, és ezeket a legiffjabbiktól fogva a legöregebbikig a legöregebbiktől fogva a legifjabbikig közleni kell minden emberrel, és ezek mellett a legkínosabb halált is tartozik minden ember kiállani, valaki a Krisztust akarja követni. Mark. 8.34 – 38. Mikor ezekért az emberektől gyaláztatik, üldöztetik, kínoztatik, vagy halálra vonattatik, vagy nem. Ha meg kell néki ezekért az igazságokat esmerni: nintsen egyéb hátra, hanem hogy kérje buzgóságoan az Istent, a minden jók[na]k áldóját, hogy mind őtet, mind azokat, akik ezeket az igazságokat bevették, tegye álhatatosokká a maga szentlelke által, hogy ezeket az Igazságokat mind halálíg vallassuk, és ezek szerént élhessünk, hogy így az Istennek ügye mellett, mely az igasságnak örömmel való hívése, vallása, és tselekedése, az örökké való boldogságnak bizonyos reménysége alatt, ajánlván, s adván által, a mi életünket a mi teremtőnknek mindenható jóvoltába, mind életünkben, mind halálunkban, a mi mennyei Atyánkéi lehessünk, aki minket önnön magáért teremtett önnön magáért szabadítot meg a veszedelemből, és önnön magáért koronáz meg minden jókkal az örök boldogságra, hogy így ő mi bennünk, mi pedig őbenne maradjunk mind örökké. Ha pedig meg nem kell az embernek ezeket az igazságokat esmerni, bizonyítsa be ő azt, mi szükség néki az emberi társaságban élni? Vagy pedig ha itt él, és ő is a társaság tagjának esméri s valja magát hozzon ezeknél fundamentomosabb igazságokat elő, mert ezek[ne]k ugyan az Istenben van a fundamentoma, hozzon az emberi nemzetre nézve hasznosabbakat, világosabbakat, és szükségesebbeket, a mi Atyánk[na]k pedig ki a mennyekben egyedül uralkodik minden teremtésein ditsőítésére nézve illendőbbeket, és alkalmasabbakat, hogy így az ördögnek uralkodása s országa romoljon le egészen, az Istennek országa pedig, a melyet az istenbe vetett bizodalommal várunk jöjjön el. Amen.